

Altanens historie

- En uvidenskabelig redegørelse

Kogende tjære og skønjomfruer

Det er ikke muligt at sætte årstal på altanens eller balkonens oprindelse. I de store be-fæstede bysamfund i Mellemøstens ældste historie ved vi, at byerne var omgivet af militære forsvarsanlæg – bymure – og det må formodes, at de første altaner blev udviklet her som observations- og skytteplatforme. Fra Indiens tidlige civilisationer kendes altan- eller balkonlignende konstruktioner, som havde religiøse og ceremonielle formål, og som himmelrummet og stjernerne blev udforsket fra.

Fra tidlig tid har altanen også haft rollen som scene og symbol for magten, når en fyrste skulle tale til sit folk eller præsentere alliancepartnere. Taleren på balkonen kunne både ses og høres af undersåtterne, og samtidig gav balkonen med sin taler og torvet med sin folkemængde et fuldstændigt håndgribeligt billede af en hierarkisk magtstruktur.

En af de vel mest berømte altaner eller balkoner er den, som Julie står på, mens hendes forbudte udkårne Romeo kurtiserer hende. Historien, som William Shakespeare udødeliggjorde, er vist ikke ganske autentisk, selvom den overordnede historiske ramme er det.

Uanset dette er en altan på et senmiddelalderligt hus i en gård i det centrale Verona blevet udråbt til Julies balkon, og her opleves for mange, måske i sin reneste form, den poetiske kraft, som altanen har i vores begrebsverden. Det skyldes flere forhold, at det mest var på pragtbygværker altanen og balkonen optrådte. Først og fremmest var der bedre plads omkring disse bygninger end omkring de almindelige borgerhuse, der lå klemmt inde i snævre smøger. Dernæst var paladset og borgen opført i solide materialer og med facader og etageadskillelser, der kunne klare altanens belastning på huset. Almindelige borgerhuse var i de fleste europæiske byer opført i ganske brændbare materialer til langt op i tiden. Til gengæld kendes fra borgerhuse i Nordeuropa fra middelalderen og frem til en udstrakt anvendelse af svalegange mod gården.

Fra en skyttealtan på middelalderborgen Hohenwerfen i Salzburgerland, Østrig - med fantastisk overblik og udsigt

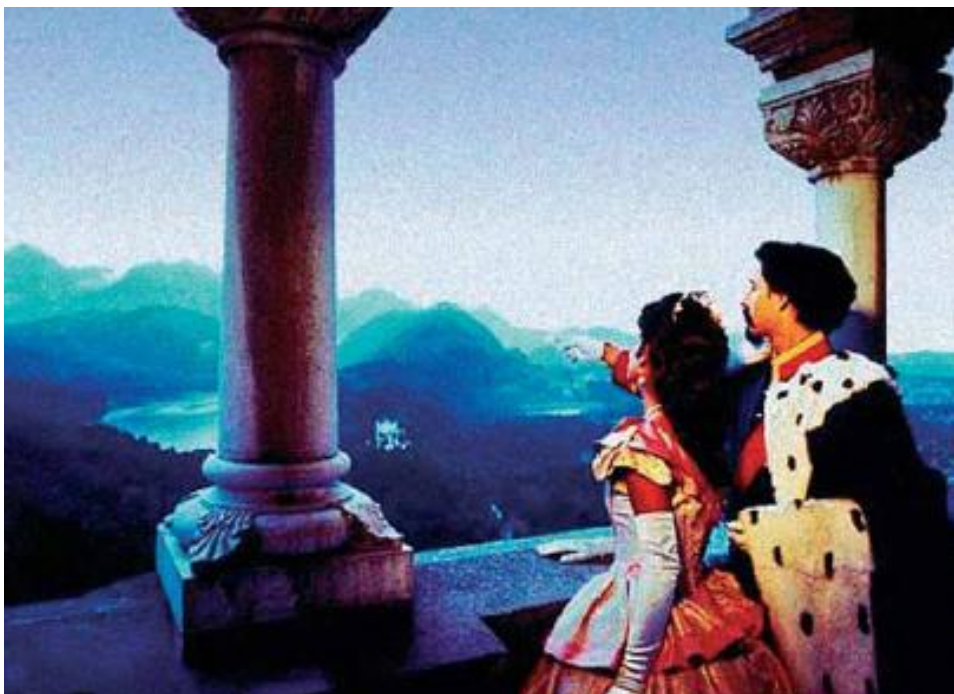
Fra svalegange til altaner

Svalegangen, der "opfindes" som pladsbesparende adgangsvej i de ældre købmændsgårde og boligbebyggelser, har sin moderne slægtning i altangangen. Vejledningen omfatter ikke altangange, men i sin oprindelige form kan svalegangen pege på nogle muligheder for udendørs ophold mod gården i nutidig sammenhæng.

Op gennem århundrederne udvikledes der en række balkon- og altanlignende påbygninger på borgerhuse og boliger for "almindelige" mennesker, som peger frem mod vore dages begejstring for altanen.

Middelalderlig brug af altaner - og inspiration for den moderne altan (Klosterborgen i Galuzzo, Norditalien).

Altanens romantiske og repræsentative rolle har tidligere været væsentlig (Borg Neuschwanstein, Tyskland).

Det kan man bl.a. se på et antal huse i Den Gamle By i Århus og i de bevarede gamle købstadsmiljøer rundt om i Danmark. Med væksten i de europæiske storbyer opstod behovet og muligheden for at lave altaner på de store etageejendomme. Foran de store opholdsrum ses gerne en altan, der i dagligdagen nok mere var et arkitektonisk end et anvendeligt element. Opholdsaltanen er et nyere fænomen, som vi skal se nedenfor.

Svalegangen har sin moderne slægtning i altangangen (Den gamle by, Århus).

Stål, nitter, løvefødder og gesvejsninger

I 1800-tallet vinder ny byggeteknik frem, og industrielt bearbejdet stål bliver almindeligt tilgængeligt. Den ny tids jernbanebroer og andre tilsvarende konstruktioner stod med fritlagte, sammennittede ståldele som et symbol over tidens tekniske bedrifter. Andre konstruktioner som fx altanen blev af denne grund også pludselig mere overkommelige at udføre, praktisk såvel som økonomisk. Men i modsætning til jernbanebroen skulle byens store huse ifølge tidens opfattelse pakkes ind i historiske gevandter. I den forbindelse blev altanens bærende stålbjælker ofte gemt væk og forsiret med karyatider,

volutter og andre ornamentter. Disse altaner har som regel en bundplade i beton, støbt ovenpå de indpakkede bærekonsoller, mens vænet kan bestå af formstøbte svungne balustre i beton eller "kunststen". Fint formet og forsiret, sortmalet smedjern ses også ofte som værn på disse balkoner eller altaner. Projekter i Danmark til bykvarterer og bygninger fra den sidste del af 1800-tallet vidner om inspiration fra bl.a. Berlin. Byen er i dag også en af de bedste referencer og inspirationskilder, både med hensyn til renovering af gamle altaner og med hensyn til etablering af nye altaner. Den omfattende byfornyelse, der har fundet sted i Berlin siden Murens fald i 1989, har bl.a. betydet en fornyet fokus på altanens herlighedsværdi for bynære familieboliger. Og så er Berlins altaner – helt i tråd med tysk boligkultur – også en velkommen arena for beboernes grønne fingre.

Et tidligt eksempel på karnapaltaner fra den nationalromantiske periode. Nu renoveret og med forskellig afdækning af åbent værn, markis og altankasser, der er beboernes personlige tilføjelser (Danas Plads, København).

Funktionalismens betydning for altanens udbredelse

Først med den vidtgående politiske og kunstneriske samfundsudvikling i Europa fra år 1900 blev vejen banet for en anderledes arkitektur. Altanens udbredelse tog for alvor fart. Den Første Verdenskrig (1914-18) gav et brud med fortiden, og funktionalismen eller funkisstilen trængte frem i det europæiske byggeri i de efterfølgende tiår. Funktionalismen betonede bl.a. sammenhængen mellem ude og inde, og fokuserede på betydningen af frisk luft og grønne omgivelser for det moderne menneskes velbefindende. Store glasfelter i facaden erstattede det mindre vindues begrænsede udblik med næsten uhindret visuel forbindelse mellem ude og inde. I Danmark opførtes i 1920'erne nogle få byggerier i den nye stil, mens det efterfølgende tiår – 1930'erne – generelt bevidnede en stor byggeaktivitet i de store danske byer, ikke mindst på boligområdet, hvor den nye stil fik meget stor indflydelse. Rigtig mange store og små boligbebyggelser fra 1930'erne og 1940'erne i Danmark blev opført med altaner til hver bolig. Antallet af altaner der etableres i disse år, overgik langt det samlede antal altaner etableret gennem århundreder. De fleste af disse altaner er udført med udkragede stålbjælker, indstøbt i betonbundpladen og med et tyndt, ofte krummet værn i beton. En del har dog også værn i stålprofiler, udfyldt med lakerede metalplader eller uigennemsigtigt glas, fx trådarmerede monier-ruder. Disse altaner er, for manges vedkommende efter mere end 60 års tjeneste i al slags vejr, tjenlige til renovering. Den arkitektonisk set gennemtænkte formgivning og detaljering, der lå til grund for disse altaner, er vigtig at fastholde i forbindelse med renoveringsprojekter. Også selvom man af byggetekniske og til dels økonomiske årsager kan tvinges til at ændre materialevalg i forbindelse med en fornyelse. Der er desværre rigtig mange meget uheldige eksempler på renoverede eller fornyede altaner på ejendomme fra en ellers glørværdig epoke i dansk arkitektur. Udgangspunkt og tommelfingerregel for alle renoverings- og fornyelsesprojekter er, at den oprindelige udformning skal granskes og overvejes nøje, når man ser på nye løsninger. Der er som regel en (god) grund til den udformning, det materialevalg og den farveholdning, som den oprindelige altan havde. (Se også afsnittet med gode råd til bygherren.)

Trækker man altanens idehistoriske baggrund sammen kan man sige, at altanen fra første færd opfylder såvel praktiske behov som andre, mere abstrakte og åndelige. Ligesom altanens dybere begrundelse forgrener sig i praktiske og mere åndelige behov, så skal ethvert nyt altanprojekt – nyetablering eller renovering – følges af overvejelser af både praktisk og psykologisk art. Se mere herom i afsnittet om altankonstruktion og nye altaner.